

9. АНОТАЦИИ НА МАТЕРИАЛИТЕ ПО ЧЛ. 65 ОТ ПРАСПУ

Антонов, Стоян. Синхронизации: преходи и трансформации в българското село.

Пловдив: Университетско издателство „П. Хилендарски“, 2025.

Проблемът за „умирането“ на българското село е широко дискутиран в българския медиен, политически и научен дискурс. Като симптоми се посочват демографският срив и последвалото „обезлюдяване“, които пък съвпадат с историческия период на социализма, т.е. с процесите на насилствена колективизация и урбанизация. На този фон монографията поставя въпроса за начините, по които *селяните* индивидуално, от една страна, и заедно, като колектив, от друга, удържат своята идентичност, живеейки със своето минало, изтъкано от противоречия и довело до хетерогенизация на социалната тъкан, но и опитвайки се да проектира бъдещето си в опити за хомогенизация.

В книгата са описани социални явления и интерпретации на отминалите практики на *именуване* и днешните дейности на *пренаписване на истории* и *актуализиране на традиция*. Така селото в някаква степен успява да се пре-създаде. Самото пре-създаване е видно като опит за синхронизация – напасване не само между индивидуалния и социалния ритъм, но и между различните времена. Акцентите са поставени не на общата линия на времето, нито на всекидневните практики, а на изключенията, аномалиите, отливията, които сигнализират за колебания в ритъма. Избраните моменти, представени в текста, не определят идентичността на селото, те са само мигове на неин проблясък. И двата отговора (чрез историята и чрез традицията) на въпроса какво прави селото, за да може да продължи да съществува след социалистическия период, са възможни благодарение на конкретни *трансформации* личности.

Монографията съчетава подходите на *генеалогията*, *микроисторията*, *етнографията*, *етнологията*, *антропологията*. Стратегическият метод е именно антроположкият, доколкото обединява етнографията, разбираана като теренно изследване (*отблизо и лично*) и описание на социалния свят, и етнологията – като осмисляне на събраните материали. Антроположкият подход е отличим и с това, че е поставен *голям въпрос* (относно трансформациите в българското село през постсоциалистическия период), изведен от *малко място* (общността на едно конкретно село – Черешово, община Сливо поле).

Антонов, Стоян. Иновации и трансформации в антропонимията на едно село от края на XIX и началото на XX век. – *Епохи*, 32 (2024), 2, 398 – 412.

Чрез примери, извлечени от регистрите на населението на едно село, статията илюстрира някои аспекти на промяната в българската именна система в началото на XX век. Основните резултати се отнасят до две тенденции на модернизация на антропонимията: въвеждане на имена, принадлежащи на членове на българския владетелски дом, и замяна на оригиналната форма на името в процеса на „обновяване“ в следващите поколения. Тези нововъведения се отразяват в промени в традиционния ритъм на именуване и най-вероятно са провокирани от въвеждането на регистрация на населението и необходимостта от писмени форми на специфични народни имена.

Антонов, Стоян. Кадър Неби, имането и Къдърлез: нюанси на съкровището в татарската култура. – В: *МИФ 10: Съкровището. Научна конференция – Сливен, 2003 г.* София: Издателство на НБУ, 2005, 72 – 83.

Текстът поставя проблематиката за татарите в България в пресечната точка на история, фолклор и етнология. Интерпретирани са отношения между цветовете кодове на червеното, златното, зеленото и бялото в представите за кримските татари за прародина, съкровище, морални ценности, както и – в ритуали, изпълнявани на Къдърлез. Чрез този прочит е подчертана символната роля на връзката с прародината като основен маркер на етничността на кримските татари в България.

Антонов, Стоян. Татарската общност в България: от културна традиция към културна политика. – В: Иванова, Р. (съст.). *Всекидневната култура на българите и сърбите в постсоциалистическия период. Трета българо-сръбска научна конференция.* София: ЕИМ – БАН, 2005, 285 – 293.

Статията поставя проблема за изследването на кримскотатарската общност в България в контекста на промените след колапса на авторитарния режим и възраждането на малките етнични групи. В текста са разгледани конструирането и репрезентирането на татарската етничност след падането на режима. Акцентът е поставен върху новото пресъздаване на групата чрез възстановяването на традицията, в резултат на дейността на нови социални актьори и културно-политически институции и осъществено в градска среда. На тази основа са извлечени онези характеристики от съвременното представяне на татарската общност (употребите на *науката* и *изкуството*; отношението *диаспора* – *малцинство*; *културно-просветните*

дружества; общотатарския събор), които говорят за замяна на традиционни модели с културна политика.

Антонов, Стоян. Българската хералдика: предразсъдъци и перспективи. – В: Баева И. и П. Митев (съст.). Предизвикателствата на промяната. Национална научна конференция, София 10 – 11 ноември 2004. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2006, 478 – 487.

В текста е направен критически обзор на развитието на хералдиката като помощна историческа дисциплина в България. Отбелязани са основните слабости, като непознаване на хералдическата теория, предметния характер на проучванията, грешни отъждествявания и неточно използване на научната терминология, доминирането на художническите интерпретации над собствено научните изследвания особено в областта на приложната хералдика. В следващата част от текста са очертани перспективите. В приложната хералдика те са свързани с развитието на градската и общинската хералдика. В научно отношение са очертани множество теми и проблеми, които очакват своите изследователи. Накрая е дадена примерна методология, която би могла да помогне в процеса на еманципирането на хералдиката спрямо историята и включването в научния обмен с хералдическата наука по света, като са дадени и конкретни стъпки за осъществяването на тези цели.

Антонов, Стоян. Гираните в България (някои размисли). – В: Димов, Т. и Н. Муртаза (съст.). Татарите в България – общество, история и култура. Сборник доклади от кръгла маса, проведена на 29.05.2009 г. в гр. Добрич. Добрич: Наврез, 2009, 91 – 99.

Текстът поставя проблема за изследванията на гирайското присъствие в българските земи и за потенциала на проблематиката, посветена на т.нар. татарски султани. Идентифицирани са някои основни проблеми в досегашните проучвания, следващи от въздействието на етноцентристки прочити с допускане на оценъчни характеристики относно представители на кримската ханска династия и тяхното отношение към местното население. Вместо очертаната скала *свое-чуждо*, прозираща в тези изследвания, се предлага да се обърне внимание на концептите *аристократичност* и *териториализация*, чрез които би могло да се достигне до по-висока степен на разбиране на изследвания проблем. Показана е перспективата на разширяване на научното поле от история към фолклористика, етнология и регионални

и локални изследвания. Изброени са възможни извори за разширяване на базата данни, които да доведат и до нови прочити.

Антонов, Стоян. Символно-реално – дихотомия на нематериалното културно наследство. – В: Кръстанова, К. (съст.). Локалното наследство – ресурс за местно развитие. Пловдив: Университетско издателство „П. Хилендарски“, 2012, 60 – 69.

В текста са анализирани откъси от интервю с участъков началник на национален парк „Централен Балкан“ с помощта на скалата *символно-реално*, за да се хвърли допълнителна светлина върху начина, по-който нематериалното културно наследство се мисли, разпознава и назовава от страна на важен социален актьор. Основните изводи от казаното от събеседника са свързани с разбирането за наличието на процес на осъзнаване на наследството, мисленето на природните дадености и знанието за тях като ресурс за местно развитие, преценяването на напрежения и конфликти между нормативна рамка и наследени практики, механизмите на придаване на ценност на наследството и пр.

Антонов, Стоян. Руснаците в Пловдив: интеркултурният диалог и градът. – В: Кръстанова, К. (съст.). Разрушаването на порядъка. Научна конференция в памет на проф. Тодор Ив. Живков, Пловдив 2002. Пловдив: Университетско издателство „П. Хилендарски“, 2012, 291 – 304.

В статията са представени основните маркери на идентичност на хората, определящи се като *руснаци* в Пловдив. В началото е направена дефиниция на самата общност и нейното групово деление вследствие основно на формирането им в различни исторически периоди, отношението им към съветското наследство и дори – половото им разделение. Като маркери на идентичност са посочени произход, език, музика, места и институции, домашната уредба и календарната празнична система. Направен е опит руснаците да се поставят в системата на межкултурно общуване в Пловдив и са открити основните образи, които те пресъздават относно другите местни общности, българската култура и града като цяло.

Антонов, Стоян. Преподаването по етнология между теория и практика. – В: Коцева, В. (съст.). Насоки в академичното изследване и преподаване по етнология и антропология. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018, 70 – 79.

В статията се споделя личният изследователски и преподавателски опит с цел провокиране на дискусия относно преподаването на антропология и етнология и евентуално – оптимизиране на процеса на учене. Основният въпрос, който е поставен в статията е как изследователят се справя с предизвикателствата да преподава теория чрез практиката и чрез практиката – теория. Набляга се на ролята на преподавателя като представител на професията и като посредник между студентите и заложените умения и знания. Обучението е представено като изследователски терен, от който могат да се извлекат поуки за обучителния процес. Дадени са примери за съгласуването между образователни цели и методите на преподаване, на учене и на изпитване в основните към момента на написването на текста курсове от методоложкия цикъл: Методи на теренното изследване и Теория на изследванията в социалните науки.

Antonov, Stoyan. The System of Personal Arms of the Bulgarian Royal House (the Saxe-Coburg and Gotha Dynasty). In *Genealogica & Heraldica. Origin and Evolution / Origine et évolution / Ursprung und Entwicklung. Proceedings of the XXXII International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences, Glasgow, 10 – 13 August 2016. Edinburgh: The Heraldry Society of Scotland and The Scottish Genealogy Society, 2021, 57 – 74.*

В статията е представен моделът на диференциация на гербовете на членовете на Сакскобургготската династия, започнал по времето на цар Фердинанд и придобил завършен вид при неговия внук. Тази система от лични гербове е уникална за хералдиката на Европа и може да бъде определена като самостоятелен *български* тип в типологията предложена в текста. Тя съчетава *титулярен* и *генеалогски* принцип, като основните понятия, които отразява са произход, старшинство и престолонаследие чрез индикаторите титла, предци, пол и първородство. Отчетливо е разпознаваема с това, че личните гербове на владетеля и престолонаследника са маршалиране от гербовете на четиримата предци по бащина и майчина линия, т.е. дядовците и бабите.

Antonov, Stoyan. Social Status and Heraldry: Two Examples from Bulgaria. In: *Actas Congreso Internacional de las Ciencias Genealógica y Heráldica, Madrid 2020, organizado por Confédération Internationale de Généalogie et d'Héraldique, Real*

Asociación de Hidalgos de España, Instituto Internacional de Genealogía y Heráldica, Madrid, 20 – 23 octubre 2021. Madrid: Ediciones Hidalguía, 2022, 57 – 67.

Статията представя двата случая на български армигери – Райчо Николов и Георги Къосеиванов. В текста се коментира връзката между техния социален статус и гербовете им. Примерът с Райчо Николов, който получава герб във връзка с въздигането му дворянско достойнство като награда за подвига му по време на Кримската война (1853 – 1856). По този начин момчето със скромен произход получава достъп до висшите слоеве на Руската империя. Анализът на неговия герб води до заключението, че символно е изобразено неговото героично дело. При втория случай Къосеиванов получава герб в качеството му на рицар на Ордена на Датското знаме. Това отличие той получава в апогея на своята кариера, т.е. гербът е следствие от неговия социален статус. Анализът на герба показва, че е изобразена връзката на армигера с българската държава и високия служебен ранг в нея. Много е вероятно самият Къосеиванов да е участвал в подбора на гербовите фигури. По този начин дори и в България независимо от противоположните модели на социална траектория и даване на герб в двата случая, се очертава директната връзка между хералдика и социална стратификация.

Antonov, Stoyan. Crown and Restoration: A Projection of the Past in the Design of the Bulgarian Heraldic Crown. In: Fox, Paul A. (Ed.). *Genealogica & Heraldica XXXV. Reformation, Revolution, Restoration. Proceedings of the 35th International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences, Cambridge 15th – 19th August 2022. London: The Heraldry Society, 2023 = The Coat of Arms, Supplementary Volume No. 3, 290 – 304.*

Текстът представя отношението към хералдическата корона в българския герб вследствие на основните преходи в историята на съвременна България – Освобождението, Деветосептемврийския преврат, демократизацията след рухването на тоталитарния режим. Основно внимание е обърнато на дебатите относно короната при приемането на настоящия държавен герб. Короната присъствала във възрожденската иконография на националния символ, включително е била възприета и от най-изявения републиканец тогава – Васил Левски. След възстановяването на българската държавност основен въпрос по отношение на хералдическата корона е бил нейният статут – съответно на княжеска или царска. В крайна сметка се утвърдил характерен дизайн, който поставя българската хералдическа корона редом до останалите владетелски корони в гербовете на европейските монархии. По време на тоталитарния

режим короната е заличена от държавната символика, а по време на Прехода към демократично общество на преден план е поставен и въпросът за възстановяването на българския герб. Това поражда бурни дебати, в които хералдическите аргументи отстъпват пред политическите. В крайна сметка е постигнат компромис, в който чрез уж средновековната корона и уж богомилските кръстове се задоволяват двете непримирими части в българското общество.

Антонов, Стоян. Татароведски изследвания в България през XXI век. – В: Микова, З., Шопова, Б. и Антонов, С. (съст.). *Непознатите 2022. Сборник доклади и статии от научната конференция, проведена на 30 септември и 1 октомври 2022 г. в Пловдив в рамките на четвъртото издание на Културен семинар „Непознатите – Пловдив“*. Пловдив: Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“, 2023, 11 – 27.

Текстът разглежда основните теми, проблеми и тенденции в изследванията на кримските татари в българската научна литература. В годините на Прехода от полетата на историята и езикознанието татарската проблематика навлиза и в етнологията, фолклористиката, политологията. Проучванията наред със събиране на информация по неопозитивистки модел включват и анализи на конструирането на татарския образ и връзките на идентичността с паметта и наследството. В научния дискурс навлизат и изследвания, осъществени от представители на самата татарска общност – следствие не само на стремеж за решаването на конкретен научен проблем, а и резултат от общностен активизъм.

Antonov, Stoyan. A Bulgarian Proposal for the Coat of Arms of Dobruja. – In: Atanasiu, Mihai-Bogdan and Tiron, Tudor-Radu (Eds.). *At the Crossroad of Civilizations. Individuals and Families Reflected by Genealogy and Heraldry*. Konstanz: Hartung-Gorre Publishers, 2024, 399 – 407.

Статията представя предложението за герб на Добруджа, изработено от Харалампи Тачев (1875 – 1941) и публикувано в български вестник през 1941 година. Този проект идва в резултат на връщането на Южна Добруджа на България през 1940 г. Преди това Румънската консултативна комисия по хералдика е създала гербове за провинциите, окръзите и градовете, но това хералдическо наследство не е било запазено в България. Веднага след Крайовската спогодба е бил направен опит за

създаване на герб на Силистра, но не е бил приет и не е хералдически правилен. Българският подход нито се възползвал от вече направеното от румънската хералдика, нито предложил различно хералдическо решение. С други думи, той е едновременно „нерумънски“ и „нехералдически“. За разлика от това, дизайнът на Тачев е хералдически правилен и се основава на съществуващия герб на провинцията. Този проект е само лична инициатива на художника – нито е законен опит за налагане на герба, нито е придобил популярност или е довел до реализиране на дизайна. Освен това, това предложение може да се използва като пример за връзката между хералдиката и културния контекст.

Антонов, Стоян. Хан Татар и Тодорка (един прочит на варианта от Велико Търново). – *Български фолклор*, 2018, 4, 451 – 474.

В студията се интерпретира баладата „Хан Татар и Тодорка“ чрез коментари по историческите термини, използвани в нея, от една страна, и чрез трансформационен анализ на атрибутите и функциите на медиатора на сюжета, от друга. Разгледани са ситуации, най-вече свързани с историческите „татари“, като възможни извори на фолклорните персонажи и мотиви. Впоследствие фолклорната ситуация е видяна като възможно отражение на митологични представи и са открити основните психосоциални функции на баладата. По този начин прочитът съчетава исторически и митоложки аспекти и поставя частния „български“ случай на фона на универсални модели и структури на мислене.

Автор на анотациите:

гл. ас. д-р Стоян Антонов